

ROD (545) *sb m*

ród, rod-.

sg N ród (43). *♦ G* rodu (202). *♦ D* rodu (5) *Leop*, *HistRzym* (3), *ZbylPrzyg*, rodowi (1) *BielKron*.
♦ A ród (37). *♦ I* rodem (215); -em (6), -(e)m (209). *♦ L* rodzcie (35). *♦ V* rodzcie (1). *♦ pl G* rodow
(3). *♦ A* rody (1). *♦ L* rodach *CzahTr* (1), rodzi(e)ch (1) *BudBib*.

Sł stp brak, *Cn notuje*, *Linde XVI* (pięć z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*

1. Osoby połączone jakimiś związkami natury społecznej, zwłaszcza wspólnego pochodzenia (224) :

a. Szereg następujących po sobie pokoleń pochodzących od jednego przodka; *genus Modrz*, *Vulg*, *Cn*; *cognatio*, *semen*, *stirps* *Vulg*, *Cn*; *generatio* *PolAnt*, *Mącz*; *domus* *Vulg*; *natio*, *sanguis* *Cn* (113) : A kogo tym [szlachectwem] obdárzą z niebyeskiego grodu/ Iuż then ławy poprąwi/ pośláchci y rodu. *RejWiz* 98v; Tu sie skończył rodzay wielkiego Cyrułá/ [...] gdzye sie okazało/ iż dla iednego złego potomká/ wżytkiemu rodowi Pan Bog nie przepuścił. *BielKron* 217v; *Mącz* 143c, 398a; *CzechEp* 58; Abyś więc [królu] tak nietylko w bogáctwiéch we złoćie [...] ále też y w cnocie [...] dziedziczyl/ A ród nieprzerwanými łtopniámi byś liczył. *KochJez* B5; *KochEpith* A4.

rod czyj [w tym: *G sb i pron* (14), *pron poss* (14), *ai poss* (4)] (32): *BielŻyw* 50; *GliczKsiąż* F7v; *GroicPorz* aa2v; *RejWiz* 100; *Leop Num* 1/42, 44, *Deut* 1/28, 2.Reg 16/5, 3.Reg 21/21, 29, *Esth* 9/23; *BielKron* 83v, 124v, 319, 326, 340, 431, 469v; Zła corko á bez wftydu/ procz chcefz fwoy rod poniżyć? *HistRzym* 14; Iesli obádwa Ewánieliftowie Mátheuż z Lukałzem iedną linią rodu Iozeffowego prowadzą. *CzechRozm* *3v, 149v *marg*; A tu fie iuż dokończył rod xiążąt Litewłkich z Herbu Kitaurułła *StryjKron* 365; *KochWz* 141; *CiekPotr* 53; Z cudzego kráiu zwodzić niewiáfty do domu/ Czemuż taką fromotę czyniż rodu śwemu. *ZbylPrzyg* A2v; [*WujBib Gen* 43/7 (*Linde*)]. Cf *Fraza*; »być z rodu«, »iść z rodu«, »rodu początek«.

W połączeniu z imieniem własnym założyciela lub przymiotnikiem od niego pochodzącym [w tym: *rod + imię* (1), *rod + przymiotnik od imienia* (1), *przymiotnik od imienia + rod* (1)] (3): A tu na tym Wacłáwie prześtał rod Przemyłła pierwżego dziedzica Cześkiego *BielKron* 326; Gdy łzczedł rod Lechow/ Rycerłcy ludzie vczynili Syem w Gnieźnie/ po roznych rozmowách wybráli dwánaście Woiewod ku łprawie rzeczy pólpolitey *BielKron* 340, Kkkk3.

W połączeniu z przymiotnikiem określającym funkcję pełnioną przez członków rodu (1): Rod Arcykáplánski: iż ich wiele było: choć ieden tylko był nawyżłzy miedzy nimi. *WujNT* 409 *marg*.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejsca siedziby rodu (1): IAn trzeći rodu známienitego Rzymłkiego/ był Papieżem lat XIII. *BielKron* 163v.

W połączeniu szeregowym (1): Wielka Niemoc przygadza łye od zbytku pićia y iedzenia/ [...] á drudgy z oycá/ áłbo z mátki/ áłbo z rodu. *SienLek* 58.

W konstrukcjach w funkcji przydawki lub orzecznika (23):

~ »[jakiego] rodu« (12): Iozeffus żyd rodu kaplánskiego z Ieruzalem [...] wypifuiątz czas cefarłstwa Tyberyułła Cefarza/ [...] o Kryłtułsie tak łwiadczy *OpecŻyw* C2v; *RejKup* d4v; *Mącz* 78b; *SkarŻyw* [407]; miałáłzby dla Bogá Tylko trzydzieści grzywien márných wziąć zá wieniec, Tákiego rodu, y tak ofobna pánienká? *CiekPotr* 46. Cf *Wyrażenia*.

»z [jakiego, którego] rodu« (11): *Leop Deut* 1/28, *2.Reg* 16/5, *Esth* 9/23; thoć známionuie iż z mego rodu będzie wiele pánów/ wżákże zázwdy ieden będzie drugie przemágał/ iáko tá rozgá vkázuie. *BielKron* 319, 122, 431; Humili loco natus, Z ubogiego rodu. *Mącz* 196c; zebráli się przełożeni ich [Żydów]/ [...] y Annałz Arcykáplán/ y Káipháľz/ y Ian/ y Alexándér/ y ile ich iedno było z rodu kápláńńkiego *WujNT Act* 4/6. Cf »z rodu krolewskiego«, »z rodu ślachtetnego«. ~

Fraza: »rod zaginie« [w tym: jaki (1), czyj (1)] (3): łam zołtaniefz á linow nie będziefz mieć, rod twoy zaginie á imieniem inšzy władnąć będą. *BielŻyw* 50; *BielKron* 105; [Bóg] Małżeńłki łtan vtwierdził/ by z niego łynowie Vczćiwi się rodziłi/ á zász potomkowie Ieden po drugim wřchodził; by rod nie záginął *SapEpit* B3.

Zwroty: »[komu] w rodzie być; być w [czyim] rodzie, z rodu [czyjego]« [szyk zmienny] (2;1:1): nie godnáś áby kiedy była w náłzym rodzye. *BielKron* 101v; *RejZwierc* 52; *CzechRozm* 154; A Xiążę Daniłó Románowic/ będąc y z rodu Rułkich Monarchow/ [...] inšzych Kniáziow Rułkich przeciwnych łobie/ [...] do posłufzeńłtwá przywiódł *StryjKron* 350; [Y poiał [Bolesław Krzywousty] corkę Książęciá Kijowłkiego Swátópełká/ imieniem Zbiłławę/ która że mu była w rodzie/ otrzymał łobie v Papieżá rozgrzełzenie. *BielKron* 1597 93 (Linde)].

»[komu] być w rodzie« = być podobnym do kogoś, przypominać kogoś [szyk zmienny] (5): Pirwey wino łzczepił Noách/ Ktore kozyel náłazł w gorach/ Muścić [tj. *Bachusowi*] ten kozyel być w rodzye/ Przeto podz odemnię łmrodzie *BielKom* Fv; *RejZwierz* 42; (nagł) Ian Boratińłki. (–) PRzypátrzywřzy łie pilnie tey iego vrodzye/ Mnimam Cyklops vdátny że mu coś iełt w rodzye/ Bowiem męłtwo tu iego przy nim łie náyduie *PapřPan* M2, E2v, Aa.

»iść (a. pość a. wyniść), idący (a. poszły) z rodu [w tym: jakiego (4), czyjego (4)]; wyniść rodem [z kogo]« [szyk zmienny] (6;2;1): *ZapWar* 1507 nr 1986 [2 r.]; *March¹Wiet* A2; Filip połzedł z Herkulefá Greká/ żoná z rodu Achillefá theż Greká *BielKron* 122, 153v, 417v; *PapřPan* Dv; ROmuáldus w Ráweńnie mieście Włółkim/ z zacne⁸⁰ książęcego rodu idący/ zmłodości [...] grzechámi się ćielełnemi mázał *SkarŻyw* 569, 241.

»z [jakiego] rodu się narodzić, urodzony« (1:1): CEłarz Aurelianus s prołtego rodu s kráin Węgierłkich vrodzony/ ále w Rycerłkich rzeczach z młodości wychowan. *BielKron* 153v; *KwiatKsiąż* A3.

Wyrażenia: »rod cesarski« [w tym: rodu cesarskiego (1)] [szyk 1:1] (2): *KlerPow* 3; á vbogiemu/ by dobrze z Cełarłkiego rodu łzedł/ gdy nic nie ma/ czći żadney nie dáią. *SkarŻyw* 241 cf »iść z rodu«.

»rodu jednego« (1): Congener, Eiusdem vel consimilis generis. – Iedney family, rodu iednego. *Calep* 240b.

»rod krolewski, krolow« [w tym: rodu krolewskiego (1), z rodu krolewskiego (2)] [szyk 6:2] (7:1): *RejWiz* 126v; *Leop* 4.Reg 25/25; Ná Rzymiániech to przewiódł/ iż im chudego człowieká napirwey przełżył ná zwirzchni vrząd/ Ráymundá z rodu krolow Ierozolimłkich *BielKron* 186v; Od tegoż czáfu łławá krolełtwu Czełkiemu vmnieyłżoná iełt/ iáko rod krolewłki opułzczón. *BielKron* 327v, 49, 105, 261v; (nagł) Anná Krolewná Polłka. (–) Włdzác pánnę łpraw łwiętych rodu Krolewłkiego/ Przypiláć ią thu mułzę do orłzaku tego. *PapřPan* Ee3.

»książęcy rod« (2): w tymże stárożytnym [...] mieście [tj. *Padwie*] [...] / s Xiążęcego rodu y s fámego oicá Kxiążęciaś fię národził. *KwiatKsiąż* A3; *SkarŻyw* 569.

»rodu [czyjego] początek« (1): Bo Rzymianie znamienitłze fynom fwym imiona y przezwiłka dawali, aby rodu ich początek łnadnie mogli rozęznan [!] być *BielŻyw* 168.

»poważnego rodu« (1): *Mącz* 78b cf »dom albo rod«.

»z rodu ślachtetnego« (1): EZáiałz wielki Prorok s Prorokow/ fyn Amofá z rodu łlachtetnego z Ieruzálem *BielKron* 93v.

»wielkiego rodu« (1): Nic Herb/ nic Tituł/ nic wielkiego rodu Synem być/ gdy w twych łprawach pełno łmrodu *StryjKron* 76.

»rod wysoki« (1): to będziefz raczyłá vczynić iáko páni miłościwa łáfkáwa á zrodu wyfokyego/ páná Krákwfkyego [...] połflá. *March¹Wiet* A2.

»rod (za)cny« [w tym: rodu zacnego (1)] [szyk 2:1] (3): *PaprPan* Ee3v; Ná ten čás Klemens Rzymiánin rodu Senatorfkiego zacnego vczeń Piotrá S. kościół Boży łprawował *SkarŻyw* [407], 569.

»rodu znamienitego« (1): *BielKron* 163v cf *W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejsca*.

Szeregi: »dom albo rod« (1): De summo loco adolescens, Poważnego domu álbo rodu młodzieniec. *Mącz* 78b.

»rod a potomstwo« (1): S tey przyczyny Strátoná wybráli kfiążęciem/ przyiáwłzy od niego przyfięgę/ áby ták zacne przełożeńłtwo [...] nie przychodziło ná niłkie/ grube/ á niczemne ludzi [...]. S tey przyczyny Alexánder włzytki thákie pokrzyżował/ tylko Strátonow rod á potomłtwo iego záchował. *BielKron* 124v.

»rod i szczátek« (2): adam tricz sznyegova ydzye szrodv y szczáthkv thych kthorem pravo tho sluszy. *ZapWar* 1507 nr 1986, 1507 nr 1986.

W przen (1) : Włzakże nie dziw że [Jagiellonowie] cznotliwi býli/ Bo fie z dobré matky narodzili: Ktora býła rołzczka rodu Cefarłkego: Przetoż narodziła owoczú dobrého. *KlerPow* 3.

Przen (2) :

czyjego [tj. bożego] rodu = *człowiek* (1): ktore przyrodzenie kiedyby mowiło/ ázaby ták nierzekło/ że [Bóg] [...] o włzytki fię fyny iednáko ftára: [...] iż też żaden iego rodu niemoże być zániedban *ModrzBaz* 142v.

Zwrot: »być sobie w rodzie« = *być do siebie podobnym, ze sobą powiązanym* (1): Bo pochlebłtwo z nieprawdą/ což łá łobie w rodzye *RejZwierz* 81.

α. *Jeden z dwunastu rodów założonych przez synów Jakuba, które z czasem rozwinęły się w samodzielne jednostki organizacji plemiennej* (16) :

rod czyj (3): Then iełt rod fynow Efráimowych: kthorych wobec było trzydzieści y dwa tyfiące/ y pięćłeth. *Leop Num* 26/37, *Num* 2/8; *BudBib Deut* 17/9.

W połączeniu z imieniem lub przymiotnikiem od imienia założyciela rodu [w tym: *rod + określenie* (2), *określenie + rod* (1)] (3): Then iełt rod Danow według fámiliey ich. Włfyłscy byli Suchámitowie: á było ich w obec łśeśdźiefiát y czterzy tyfiące/ y czterzy ftá. *Leop Num* 26/42, *2.Reg* 20/1; *BudBib Deut* 17/9.

W połączeniach szeregowych (11): A pierwszego dnia Mieściąc wtorego zezwano wżytko woŷfko/ y obliczono káždego głowę miánowicie według rodu/ pokolenia/ y podług domow oycow ich *BibRadz Num 1/18*; A z ŷynow Iudá policzeni byli wedle rodu/ pokolenia/ y domow oycow ich/ káždy mężczyzná miánowicie z ośoby ŷwey *BibRadz Num 1/26, Num 1/20, 22, 24, 28, 30 (11)*.

W konstrukcji w funkcji przydawki: »z rodu [czyjego]« (1): Tráfiło ŷie że theŷz thám był mąż Beliał imieniem Sebá ŷyn Bochrý/ mąż z rodu Gemini [*tj. Beniamina*] *Leop 2.Reg 20/1*.

β. *O rodach założonych przez synów Noego, z których (wg Biblii) rozwinęły się odrębne narody (3) :*

W konstrukcji w funkcji przydawki lub orzecznika: »z [czyjego, którego] rodu« (3): áczkolwiek był Noe vmiłował ŷyná Chámá/ ále iż pośmiech z oycá vdzyáłał [...] / przeto Pan Bog s potomŷtwá iego zwirzchność odiał [...] / iż nie długo był ná tym áni žádný s tego rodu potým *BielKron 10*; Węgrzy ŷwoie przodki w ŷwey Kronice kładá w pánnoniey/ od Bánnoná ktory był z rodu Semá ŷyná Noego *BielKron 296; BudBib 1.Par 4/40*.

γ. *O rodzie Dawida, z którego wywodzili się między innymi Chrystus i Maryja (8) :*

Zwrot: »iść (a. pość) z rodu« [*w tym: jakiego (2), czyjego (1)*] [*szyk zmienny*] (3): aboczyem oczyecz tey myley pany poŷzedł zbyŷkupow y patryarchow a ŷzwáta anna poŷzła ŷkrola dauyda rodu y ynych krolow *PatKaz II 45; PatKaz III 131v; LatHar 683 marg*.

Wyrażenia: »rod krola Dawida (a. Dawidowy)« [*szyk 1:1*] (2): *PatKaz II 45*; żebychmy wiedzieli narod Kryŷtuŷow/ ktory wedle ciááá miał wynidź z rodu Dawidowego *BibRadz I 148v*.

»krolewski rod« [*w tym: rodu krolewskiego (1), z rodu krolewskiego (1)*] [*szyk 4:1*] (5): *PatKaz III 131v*; Szczęśliwa ieŷt tá Pánná/ iż k temu ieŷt obraná/ z Krolewŷkiego rodu/ by mátká Bożą była *ArtKanc B2; LatHar 414, 464*; Bo áczkolwiek naŷwięťŷza mátká Páńŷka/ rodu była krolewŷkiego Dawidowego: ále iż doŷtátkow y bogáctwá krolewŷkiego nie miáá: v ŷwiátá [...] podług była *SkarKaz 483a*.

»rod zacny« (1): Pátrż iáko P. Iezus y mátká ie^{go} idá zrodu zacnego *LatHar 683 marg*.

W przen (1) : Tyŷ ieŷt oná błogóŷłáwiona niewiáťá/ krwią Krolewŷkiego rodu vczczona *LatHar 464*.

δ. *Dynastia (8) :*

W połączeniu z nazwą dynastii [*w tym: rod + nazwa (3), nazwa + rod (2); rodu [jakiego] (1), z rodu [jakiego] (1)*] (5): *KlerPow 3; BielKron 379v, Llll4v; [król Łokietek]* Przed tym będąc ŷzczeŷł[i]wy roku [!] Piaťtowego/ S Kłieťtw kilku będąc wzięty awzdý wiele złego. Stało ŷie przeń Koronie *MycPrz I Bv*; Chwaáá ieŷt wielka Bogu/ [...] Zechmy ŷie vrodźili/ w ten čás gdy záŷ láťa Znowu nam Iágiełłow rod ŷwięty przywrociły *KmitaPsal A5v*.

Zwrot: »iść z rodu [jakiego]« (2): *KlerPow 10*; A iáko łámi [*pokolenie Jagiellonów*] idá/ zrodu krolewŷkiego Y łá teź doŷtápiłi/ ŷtolcá tákowego Aby ŷie ták fortunnie/ ná ŷwiećie mnożyli zeby krole krolewe/ zych potomkow byli *KlerWes A2*.

Wyrażenia: »rod krolewski« (1): *KlerWes A2 cf Zwrot*.

»rod szlachetny« (1): Bo acz [*Zygmunt August*] ijdzie z rodu ŷzlachetnégo/ Z dobré matky y z oycza dobrégo: [...] Wŷzakże wýchowanié ieŷt tey mocy/ Može ŷkazitz/ wiele pomocy. *KlerPow 10*.

αα. *W starożytnym Rzymie: sukcesja cesarzy (niekoniecznie spokrewnionych) (1)* : A ktorzy fie tym obyczaiem [tj. przez cesarskie cięcie] rodzą thy łacinniczy Czełarzmi Popółzku [!] wyprothki albo wyrzezańcze zową/ Zkądże w Rzymie rod Czełarzow powłthał/ bowiem pierwszy thego gimienia był z mathki wyrzażan. *FalZioł* V 34v.

b. *Rodzina, osoby blisko spokrewnione, w zasadzie współczesne sobie (niekiedy wraz ze służbą, dobytkiem); cognatio Vulg, PolAnt; genus, necessitudo Mącz, Cn; domus, gens, familia Cn (31)* : O wielką pociecha rodzitzom [tj. Maryi i Józefowi]/ mietz s łobą w rodzie takoweé dzieciátko *OpecŻyw* 32; łinowie y wnukowye [Jakuba] dzýewki y włyzytek rod/ á tak włyzytkyego rodzaíu łakobowego ktorzy wełzli do Eiptu/ było śyedmńdzyiesiąt *HistJóz* Ev; Pytał nas [Józef] o włyzytek rod czo go iedno znamy [...] A nawięczy o tobie [tj. Jakubie, jego ojcu] y o bratach drugich *RejJóz* N4v, Q3 [2 r.]; *GórńTroas* 28; *SarnStat* 599.

rod czyj [w tym: *pron poss* (9), *G sb i pron* (4), *ai poss* (2)] (15): pytał nas tżłowiek tam ten o nąłzym rodzye iełliby żyw był ocýec *HistJóz* C4, Ev; *MiechGlab* [90]; *RejJóz* P5; Praca go [Józefa] k łławie przywiodłá łego rod z głodu wywiodłá *BielKom* D7; *Leop Esth* 16/18; *BielKron* 351; Ten [tj. Noe] belpięcznie w tey łodzi y z rodem śwym pływał/ Y táń fie był przypláwił gdzie pirwey nie bywał. *RejZwierc* [28²]; *BudBib Gen* 12/1. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »przybliżyć się [czyjemu] rodu« = *wejść do rodziny przez małżeństwo* (3): łam przyiał ku twemu dworu/ żądáiąc fie przybliżyć twemu rodu. [...] Tobie to wiedzieć dawam/ iże twey corki żądam. *HistRzym* 9, 103, 110v.

Wyrażenia: »bliski w rodzie« [szyk 7:2] (9): okrom łiołtry rodzoney y przyrodney á oycowey łiołtry/ może káżdą iną bliłką w rodzye poiąć. *BielKron* 44v; A gdy fie kthorey [Żydówce] tráfi iż iey mąż vmrze bez płodu/ winien ią poiąć niebołzczykow brát rodzony álbo nabliłzłzy w rodzie. *BielKron* 465, 53, 53v, 395, 465; *Genere sum ei proximus*, Nie ma nád mię w rodzie bliłzłzego. *Mącz* 143c, 326a, 439d.

»możny rod« (1): [Kazimierz Jagiellończyk] Co s nim [synem Bolesławem] czynić niewiedział y łtradał Nowogrod/ Niemniey Zygmunt Smolińko ácz też miał możny rod. *MycPrz* I C4v.

Szereg: »dom i rod« (1): łełlić żądze Dogaráią, á ogień ten łam w łobie mnożyłz; Spłónąć ci z domem twoim, y ze włyłtkim rodem Do łczątká *CiekPotr* 53.

Jako ostatni człón we współrżdnym połączeniu wieloczłónowym (1): (*marg*) Przekłętwo łtráłzliwe zá niełpráwiedliwą przyłýegę. (–) [...] Aby ná cię przyłzłá łłzkopá/ ná twą żonę/ y ná twe dzieci/ y ná twoy włyzytek rod. *GroicPorz* aa2v.

c. *Potomstwo, potomkowie; generatio Vulg, PolAnt; semen, stirps Vulg; tribus PolAnt (17)* : [Mieszko III Stary] Miał rod wielki/ łynow pięć/ corek óśń *BielKron* 355v.

rod czyj [w tym: *G sb i pron* (5), *ai poss* (4), *pron poss* (3)] (12): yáko pan bog [...] wczýnił tho że w rodzye Elifowym żaden fie nye dołtárzał *GliczKsiąż* F7; Nie włtanie z rodu twe^{go} mąż/ Ktoryby niemiál być Kxiążęciem nád ludem łfráelłkim. *Leop 2.Par* 7/18, *Gen* 21/23, 36 arg, 36/1, 9; *BielKron* 70, 355v *marg*; Tefz y brácią twoię pokolenie Lewiego rod oycá twego przybáwiłz kłobie *BudBib Num* 18/2, *Lev* 22/3. Cf *Wyrażenia*.

Wyrażenia: »Adamow rod« = *ludzkość* (1): [Chrystus] Adámow rod wykupił z ciemnego więzienia/ gdy [...] śmierć przeokrutną dla nas podiąć raczył *ArtKanc* F4.

»rod Izraela« = *Żydzi* (1): áby wiedziáła wŹyftká žiemiá/ iżeś ty ieft Pan Bog nász/ á iż imię twoie wzywáne ieft nád Izráelem: y nád rodem iego. *Leop Bar* 2/15.

Szeregi: »nasienie ani rod« (1): Nie będzie nálenie/ áni rod w ludu iego [*Non erit semen eius neque progenies*]/ ani ktore oštátki w kráinach iego. *Leop Iob* 18/11.

»ani potomkowie, ani rod« (1): Przylięż mi ná Bogá/ że mi niebędziełz škodził/ áni pothomkom moim/ áni rodu moiemu [*ne noleas mihi et posteris meis stirpique meae*] *Leop Gen* 21/23.

α. *W znaczeniu jednostkowym: Potomek (o Chrystusie) [czyj]* (3) : Sybillá Frygia [...] ták mowi: [...] Rádá Boska mocą ípráwi/ Rod fwoy ná zyemi obiáwi. *BielKron* 134v.

Wyrażenia: »boski rod« (1): Bo ítárác się o to mušíłz/ áby takim był iákim byc ma lyn Boży: to ieft/ áby modlitwá y ípráwy twoie Boskiego rodu godne były *KuczbKat* 380.

»rod Dawidow« (1): *Leop Apoc* 22/16 *cf Szereg*.

Szereg: »korzeń i rod« (1): Ia Iezus/ poślálem Angiołá íwego/ áby wam íwiadczył o tych rzeczách w kościelech. Ia ieftem korzeń y rod Dawidow [*ego sum radix et genus David*] *Leop Apoc* 22/16.

d. *Pokolenie, generacja; generatio PolAnt; nativitas Cn* (11) : Co za pożytek ma człowiek ze wŹytkiey prace íwey/ którą się prácuie pod słońcem? Rod idzie/ á (drugi) rod przychodzi *BudBib Eccle* 1/4, *Ps* 77/8 [2 r.]; [Dni ná dni krolowi przyczyniłz/ látá iego iáko rod a rod. (marg) To ieft/ Niechay będzie żyw ná dwa wieki. (–) *BudBib Ps* 61/6 (Linde)].

Szeregi: »do rodu i rodu« = *zawsze* (1): Tenże [*Jahwe*] też rzučil im [*zwierzętom pustynnym*] los/ á ręká iego podzieliłá im (iáko) íznurem/ ná wieki posiędá iá/ do rodu y rodu [*in generatione et generatione*] mieżkać będą w niey. *BudBib Is* 34/17.

»do rodu i rodu« = *na zawsze* (1): y przełomiłofię ná nie [*Żydów*] karánie [*przez Boga*]. Lecż ítánał Pinchás/ y modlił się/ á (tak) záhámowano karánie. Y poczytano mu zá ípráwiedliwość do rodu y rodu [*in generationem, et generationem*]/ áż ná wieki. *BudBib Ps* 106/31.

»od rodu do rodu« = *z pokolenia na pokolenie* (1): y będzie ziemiá iego [*Edomu*] ímołą gorájącą. [...] od rodu do rodu [*a generatione in generationem*] burzon będzie/ ná wieki wieczne nie będą przezeń chodźć. *BudBib Is* 34/10.

Wyrażenia przyimkowe: [»na rody wieczne« = *na wieczne czasy*: Y rzekł Bog to znák przymierza/ ktore ia kładę między mná/ y między wami/ y między wŹelką duŹą żywiącą/ ktora zwámi ná rody wieczne [*in generationes saeculi*]. (marg) Albo wieki. (–) *BudBib Gen* 9/12.]

»w rody [czyje]« = *przez wszystkie pokolenia* (1): A takież y między wieczory gdy Aharon lámpy zázże/ będzie kádźć/ á to kádzenie (będzie) vftáwicznie przed Iehowá/ w rody wálze. *BudBib Ex* 30/8.

e. *Naród, plemię; genus Vulg, PolAnt; familia Miech* (40) : OToż macie íwe przodki/ macie y pogány [...]. Prze Bog mili Polacy/ oŹtrzegaycieŹ tego/ Byćcie ni w czym nie lýyli/ rodu ták flawnego. *RejZwierz* 90; Tákeż od thego czáfu weŹli trzeći raz Hunni do Węgierfkiey žiemie (wyganiájąc dwa kroć nász rod SłowańŹkiego ięzyká) *BielKron* 299.

rod czyj [w tym: *pron poss* (7), *G pron* (2)] (9): podziękowawłły im [*mieszkańcom Scytopolis*]/ y vpomniawłły aby y nápotym łáfkáwi byli ná rod ich/ [*Juda z wojskiem*] przyśłli do Ieruzálem *Leop 2.Mach 12/31*, *3.Esdr 2/5*; *BielKron 44*; *Alienigena*, *Cudzi/ Obci/ nie náłzego* rodu przichodzién. *Mącz 143c*; á żydzi więc/ znáć iż Sálomoná w rodzie łwym mieli. *PowodPr 79*. Cf *Frazy*.

rod czyj [= *kto jest (był) władcą*] [w tym: *pron poss* (1), *G sb* (1)] (2): *RejJóz Cv*; áczkolwiek wiele ich [*Włochów*] chciało Cefárzem mieć Othoná Sáłkie kfiążę/ ále łam Otho niechciał/ mowiąc: Boże tego nie day ábych ia łłáchetny rod Kárlá wielkiego łwiátu do Bogá zełłanego miał polieść. *BielKron 173*.

W połączeniu z nazwą lub przymiotnikiem od nazwy narodu, ludu [w tym: *rod + określenie* (13), [*określenie + rod*]; *rodu [jakiego]* (5), *z rodu [jakiego]* (5)] (13): *BielŻyw 86*; *MiechGlab 65*; *Iożeph z rodu żydowskiego Sin Iakoba człeka cznego [...]* Był przedan do ziemie cudzey *RejJóz A3, C2*; *TEmerlan Owce pałał/ z rodu Tátárlkiego/ Owczarze go obráli/ zá Krolá łwoiego. RejŻwierz 33*; iest to włtáwiono w náłzym rodzie Ottomáńskim/ aby żadny cudzey żony pod przykrycie iey nienáwiedzał *BielKron 313, 31v, 173*; *Mącz 420d*; *LEch on zacny mężny Krol rodu Słowieńkiego/ Był tu napirwłzym pánem krolełtwá Polkiego. PaprPan Dd*; *SkarŻyw 317, 324*; *KlonWor 7*; [*DiałSzlachLit A4*].

W konstrukcjach w funkcji przydawki (27):

~ »[*jakiego, czyjego*] rodu« (14): *Mącz 143c, 420d*; *Ten [św. Izaak z Antiochii]* nie byłci rodu Włofkiego: ále to co w Włofzech cudownie czynił/ oznaymíc chcę. *SkarŻyw 324, 478*; *Extrarius*, *Alienus*, aut *alienigena* – *Obczy*, z inszego rodu. *Calep 398b*; *SarnStat 483*. Cf W połączeniu z nazwą, Wyrażenia.

~ »z [*czyjego, jakiego*] rodu« (11): Gdy łie tráfi cudzozyemiec do was chocia nie z wáłzego rodu/ prziiymicie á miłuycie go *BielKron 44, 162v, 170*; *RejPos 13*; *CzechEp 32*; W tym *Eneas* zacny człek z rodu Troiáńkiego/ [...] Włiadłzy z nimi [*z towarzyszącami*] w okręty puścił łie po wodzie. *PudłDydo A2*. Cf W połączeniu z nazwą.

~ »z rodu [*kto*]« (2): á drudzy [*Hozjuszowi*] [...] Polkę w opiekę (choćiaż nie był z rodu Polak) iáko oyczynę zlecáią *CzechEp 81*; Iełcze do Elekciéy nalezy wiedzieć, ze [*starostwa*] iedno Polakóm máią bydz dawáne z rodu *SarnStat 483*. ~

Frazy: »[czyj] rod poszedł [*skąd*]« (1): Ale ten narod Sodomłki á tá zła winnicá/ Dáleka iest tak rzec mogę od nas ich roznicá/ Bo ich rod poszedł z Gomorry *LubPs gg5v*.

~ »rod [czyj] szedł« (1): Bo tho [*Amazonki*] czuły gdy [...] z obcemi ludźmi w płodzye nákládály/ aby łnadź rod ich nie łczedł *GliczKsiąż B5v*.

Zwrot: »z [*którego*] rodu pość; rod [*z kogo*] pochodzący« (1;1): *DRugi* rod z Zawolłkich Tatarow pochodząci [*Altera soboles et geneologia ex thartaris [...]* *derivata*]. Iest Vłanłki á to od Vłana pierwłzego naiezdніка [...] ziemie Przekopłkiey. *MiechGlab 70*; otrzymał ty niedawno Krol Perłki kráiny/ bo łte^{go} rodu [*Tatarów*] pośzedł *BielKron 439v*.

Wyrażenia: »cudzego rodu« (1): Potym krol Solomon rozmiłował łię niewiałt cudzego rodu mnogich [*mulieres alienigenas multas*] *BudBib 3.Reg 11/1*.

»jednego rodu« (2): przeto prosił Acháb Iozafátá/ áby mu pomógł dobywać Rámáty [...]. Który rzekł/ iáko ia ták y ty y lud náłz iednego rodu (iákoby rzekł/ winienem to vczynić) *BielKron* [84²]; A mogli też być ci Iatwieżowie z Iázygami Metanafti iednego rodu *StryjKron* 205.

Szereg: »rod i język« (1): Stridon, Miáłto pograniczne miedzy węgierską ziemią á miedzy Dalmacją/ [...] rodu y yęziká sławackiego. *Mącz* 420d.

f. *Lud, ludzie; gens BartBydg; generatio, natio PolAnt* (8) : *BartBydg* 64; iużem trzy dni nie iadł. A wżdy z zamku nie dobył/ nie weźmiesz go głodem/ Byś tu wierę rok leżał/ y ze wżytkim rodem. *RejFig* Dd7v; *BudBib* Ier 2/31; A wżytko czynicie okrom márkotánia/ y łporow. Abyście byli [...] dzieci Boże nie nagánione/ wpośrzodku rodu niepráwego *BudNT Philipp* 2/15, *Matth* 17/17; *ModrzBaz* 105.

Wyrażenie: »rod człowieczy« [szyk 1:1] (2): O nędznész to nafienie człowieczego rodu [...]. Ledá co ie vwiedzye ledá co nápadnie/ Ze łam nieborak ni wzwie kędy w śidło wpádnie. *RejWiz* 28v; Lecz Noemu łzło o łámega Bogá/ Szło o wżytek świat nád którym iuż trwogá/ Pewna wiśiálá. Szło nád inne rzeczy/ O rod człowieczy. *KlonFlis* D3v.

g. *O zwierzętach* (4) :

rod czyj (2): A kthoreby [piskłę orła] fie patrzenia [na słońce] broniło/ oczy odwracaiącz. Tedy ie z gniazda wyrzuca iako nie godne rodu łwoiego. *FalZioł* IV 17b; *RejRozm* 391.

W konstrukcji w funkcji przydawki: »z [czyjego] rodu« (1): (*did*) Koth przifedłfi do łwa do krati Mowy (–) Wei wey tocz iakifz kralni pan [...] A czos też znałłego rodu Nałfi gorą chwala bogu *RejRozm* 391.

Zwroty: »[komu] być w rodzie« (1): (*nagł*) Liew. (–) Czo to za licha bełtia [tj. kot] Tim ogonkiem tak vwiya A liczi fie nam bicz wrodzie *RejRozm* 391.

»pość rodem [z czego]« (1): Tám [w mieście Mecha] niewymowna wielkość gołębi/ bo powiádaią iż poźli rodem z tey gołębice kthora Máchometowi rády w vcho dodawálá. *BielKron* 264.

2. *Rodowód, pochodzenie, genealogia; genus Miech, Modrz, Vulg, JanStat, Cn; genealogia Miech, PolAnt, Vulg; ortus Calep, Cn; locus Mącz; origo Modrz; natio Cn* (294) : przeto [Amazonki] wyznawály to połpolicye chcąc rod zálećić/ że z Bogá Marlá poźly. *GliczKsiąż* B6; *BielKron* 101v; [Polska] Ma Ruś/ Mołkwę/ Prufzaki/ Mázury/ Tátary [...]. Pomiełzály fie w rodzie/ tey ziemié łynowie/ Przeto v nich rozumy/ rozmáite w głowie. *BielSat* G3v; *BudBib* 1.Esdr 8/3; *BudNT* A marg; *ModrzBaz* 41v; *Calep* [739]a.

rod czyj [w tym: *G sb i pron* (7), *pron poss* (2)] (9): Rodu ich [Tatarów kazańskich] Carzow ani dzieiow nie pifzą abowiem oni ołdowni łá kxiędzu Mołkiewfkiemu. *MiechGlab* 75; *GliczKsiąż* B5v; *Leop* 2.Esdr 7 arg; *OrzRozm* P2v [2 r.]; *BielKron* 379v; *BudBib* 1.Esdr 8/1; *StryjKron* 742 marg; który [Chrystus] iełt bez Oycá według człowieczeńłwá/ á bez mátki według Bołłwá: ktorego rodu nikt wyłłowić áni ogárnąć nie może *WujNT* 765.

W połączeniach szeregowych (3): *MurzNT* 1 marg; Nie záłuię tego žem łye ożenił/ przeto/ iż mi dał Pan Bóg Zónę/ Rodem/ Vrodá/ Połágiem/ y cnotą Zácną *OrzQuin* Y3v; iáko Wenus/ dwoie Dżiśia łudzi póymuie/ w łlubné iárzmo łwoie: Zacnégo IANA ZRVSCA/ zrodu y z dzielności/ Z

cnót przyrodnych/ á w fprawách ołobnéy báczności. Zonę iemu ślubioną [...] *OstrEpit* A2v; *WujNT* *Hebr* 7/3.

W *przeciwstawieniu*: »rod ... uczynek(-ki)« (2): *OrzRozm* P2v; Sláchetny mąż nie ná rodzye bywa poznán/ ále ná vczynkach. *BielKron* 183v.

W *konstrukcjach w funkcji przydawki i orzecznika* (195):

~ »rodu [jakiego]« (2): [polscy sakramentarze] naprzod rodu fą dobrego/ ále nie świętego *OrzList* e4v; *SkarŻyw* 62.»[kto] z rodu« (1): ANnáz z Pilce [...] Y z mężów Káľztelánká/ y z rodu/ w tym grobie Leży *KochFr* 53.

»rodem [skqđ]« [w tym: z + G sb (150), od + G sb (2), skqđ (7); rodem + skqđ (132), skqđ + rodem (27)] (159): *OpecŻyw* C2; Gallenus lekarz po wżitkim fwiecie znamienity. Był rodem z Pergamu w Azyey. *BielŻyw* 139, 5, 21, 89 [2 r.], 121; *LibLeg* 11/94; Item Powyada yfch s Thomkyem ze mroczy rodem Barwyerfkyego rzemyofła thowarziŃchem fuknya y fchablyą wkoŃczyenye, kathowi Marczinovi yufch dawno vkradli *LibMal* 1547/130v, 1550/157v; *RejKup* d4v; *GroicPorz* hh2v; *BibRadz* Mar 7/26; AMos Prorok z miáŃteczká Tekue rodem/ był s páŃterŃkiego Ńtánu *BielKron* 92; [król Tarkwinusz] vciekł do miáŃtá EtruŃká ze trzemi fyny (bowiem Ńtámtąd rodem był po mácierzy) *BielKron* 104v; Pilát był rodem z Gálliey/ tho ieŃt s Fráncyey/ z miáŃtá Lugdunu *BielKron* 140; ANicetus PapieŃ rodem s Syryey z DámáŃzku/ ten vŃtawił áby duchowni brody golili *BielKron* 150; MAXyminus Cefarz rodem s Trácyey/ ten z młodych lat páŃl dobytek *BielKron* 151v; SYlweryus PapieŃ rodem s Kámpániey/ fyn Ormizdy biŃkupá/ był rok ieden y mieŃiecy pięć. *BielKron* 163; Pius PapieŃ rodem s Seny/ nie był żyw Ńpełná roku. *BielKron* 190; TrzynaŃta ŃŃtrya gdzie ŃŃtrynopolis/ Pola/ y Stridon/ Ńkąd był święty Ieronim rodem *BielKron* 276; Po iego Ńmierć Rádlicá doktor w lekárŃtwie/ rodem od Káľifzá/ ná biŃkupŃtwo wybran *BielKron* 378; TegoŃ roku Woyćiech Fontanus rodem z Włoch nowo przyiechał do Krákwó/ y ŃtárŃzym był vczynion v S. FránciŃzká w klaŃztorze *BielKron* 416v, 84, 87, 92, 132v, 133 (126); *KwiatKŃiŃŃ* Av; Rurigena qui ruri gignitur CC. WieŃny álbo ze wŃi rodem. *Mqcz* 362a, 420d, 441c; *HistRzym* 36v; á Ńzukay táw w domu Iudy człowieká nie ktorego/ Saulá imieniem/ á rodem s TárŃiey *RejPos* 283, 285; *BialKat* 298v; *RejZwierc* 52v; *BudBib* c; *PaprpPan* G2, K3; *SkarŻyw* 46, 86; *NiemObr* ktv; *LatHar* 726; HEbreowie byŃić nie wŃzyŃcy Zydwie/ ále tylko oni/ ktorzy rodem byli z IudŃkiey ziemie *WujNT* 751, *Act* 4/36, 18/24.

»rodem [kto (= rzeczownik (n-ethn lub mieszkaniac miasta) lub przymiotnik od n-loc)]« [w tym: rodem + kto (31), kto + rodem (2)] (33): VRban ŃzoŃty rodem Neápolitan/ był wybran od Włochow zá PapieŃá *BielKron* 187; Látá 1472. przyiechał do krolá Kázimierzá Legath PapieŃki Márek Patryarchá AkwileńŃki rodem Weneth *BielKron* 395v; KRYŃztow Kolumbus rodem Włoch/ [...] proŃiŃ Krolá Páná Ńwego áby mu w thym pomocen był/ co przed Ńię wŃziął *BielKron* 440v, 114v, 150v, 154, 155, 157v (31); IOŃes [...] Lewic [= Lewita]/ CypryŃki rodem/ máiac pole y przedawŃzy przynioŃl pieniádze/ y poŃoŃyŃl v nog ApoŃtoŃŃkich. *BudNT* *Act* 4/36; *WujNT* Mar 7/26. ~

Zwroty: »rodem iŃć [z kogo]« (1): od kthorych krolow KárzeŃ Cefarz dziŃieyŃzy/ y Ferdynánd Krol RzymŃki/ rodem idą z Gothow krolow HiŃŃpáńŃkich. *BielKron* 279.

»rod wieŃć, wiodący« [w tym: z kogo (3), z czego (1), od kogo (1)] (4:1): Mátká [Zygmunta Augusta] byŃá. Boná Ianá Gáleácego z forciey. XiąŃęciá MedióláńŃkiego/ á IzábelŃle ktora rod fwoy.

Zárágońfkich/ Syculfkich [...] Krolow wiodła *BiałKaz* I2, I2; On Król/ rodzićiel królów/ z królów ród wiodący/ Nie ma grobu/ ni znaku *GórTroas* 11, 35; Vczonych náuk Páni [*tj. Pallas*] rod wiedzie od Bogá *WitosłLut* A2.

»[skąd] rodem wyniść« (1): Ale iefzcze dobrze iż te [= *tych*] pámiętáią fkąd rodem wyfzli *RejZwierc* 100.

Wyrażenie: »macierzyński [= *po matce*] rod« (1): że oni wielcy Monárchowie. Kárzeł y Ferdinánt [...] łtego domu Mátki/ Krolowey Bony/ mácierzyński rod fwoy wiedli *BiałKaz* I2.

Szereg: »rod i byt« (1): SOlon mędrzec ieden z łiedmi mędrzczow rodem y bytem z Aten. Then Atenfkim panom wyborne wftanowił prawa *BielŻyw* 5.

Wyrażenie przyimkowe: »z rodu« [*o cechach dziedziczonych*] [*w tym: kto* (1)] (3): włzakoż oni [*Tatarzy Przekopscy*] łupiełtwa łwego wilczego z dawna á z rodu zwykłego nie mogą przełtać *MiechGlab* 74; (*nagł*) Sobiełcy. (–) CIby mieli z rodu być/ nie práwie dubiele *RejZwierz* 86v; Wiedz że tho Łyłakowłkim práwie idzye z rodu/ W ładney łpráwie pocźciwey nie chybiáią brodu. *PaprPan* R4.

Przen (1) :

Zwrot: »rodem wyniść [skąd]« (1): Weydzie czołczij podobnego K jałcurkám wypadło zniego [*z kupca*] [...] (–) Snacz tho ona trycezyma Ktora rodem wyłła zrżima *RejKup* R.

a. Przynależność do klasy społecznej; sors *Miech*; *generositas*, *status Cn* (72) : dziewczki moiey Práwem Polłkim godzien ten iest/ ktory rodem rownym mnie iest. *OrzRozm* P2v; *BielKron* 105.

W połączeniach szeregowych (6): [*bogaci mają*] Czci, rod, wielkie przyjaciele, Moc i państwa, skarbow wiele, Mnogie roskoszy w dostatku *BierRozm* 5; Ia dziewce łwey godnego mężá á łobie żięciá łzukáiąc/ pátrzę ná rod iego/ ná zacność iego/ ná záchowanie y ná dołtátek iego *OrzRozm* P2v, P3, Y2; *KochDz* 105; *OstrEpit* A2v.

W przeciwstawieniu: »rod ... uczynek« (2): ále Rzeczpołpolita y połpolństwo iey/ ktożkolwiek iey dobrze czyni [...] / tego łobie godnym być zowie: á to ludzie nie rodem áni zacnością ładzą/ ále wczynkiem. *OrzRozm* P2v, P3.

W konstrukcji w funkcji przydawki: »rodu [jakiego]« (39): Wprawdzie łPhilokierdowná rodu y vrody Iest marnych: ácz mogłem był y dobrze znácznieyłzey [*znaleźć żony dla syna*] Ale połtrzegłem łię w tym, że [...] *CiekPotr* 28. Cf Wyrażenia.

Zwrot: »wieść rod [z czego]« (1): Wiódleś łwóy ród wyłoki z domu Tęczynłkięgo/ Zkąd wftáwicznie/ iáko z koniá Troiánłkięgo/ Ieden po drugim ludzie wielcy wychodźili *KochPam* 80.

Wyrażenia: »krolewskiego rodu« (1): Iáko y Iozeph łwięty chocia krolewskiego rodu był/ w Bethleem gołpody nie náłáł. *SkarŻyw* 241.

»książęcego rodu« (1): Iełcze do Elekciięy nálezy wiedzieć, ze [*osiadłóci*] iedno Polakóm máią bydz dawáné z rodu, á nie Ksiáżęcégo rodu. *SarnStat* 483.

»miejski rod« (1): A ták byłby práwie [*król*] a Deo datus/ [...] gdyby przes porządek łpráwy łofow ze włzech łthanow był obran/ gdyż y Piałt z Mieyłkięgo rodu był wzięt *MycPrz* II C3v.

»nieślacheckiego rodu« = *obscurus Mącz; ignobilis orti Modrz* (2): *Mącz* 257b; Ktorzi zacni fą cnotą/ á wielkimi przeciwko Rzeczypospolitey zasługami sławni/ ci choćaby nie ślacheckiego rodu byli/ zá śláchćice máią być poczytáni. *ModrzBaz* 76.

»niski (a. niższy) rod« [w tym: *niższego rodu* (1)] (2): *Humilis et minime generosus/ ortus Niski* á namniey sławny ród. *Mącz* 159c; Widamy tego dofyć/ gdy ludzie [...] popiuią się z tą [...] nádętą [...] nierownością [...]: á z teyże nádętości [...] onym ktorzi fą niższego rodu/ [...] niepomálu w cnoćie y godności náganiáią. *ModrzBaz* 19.

»prostego, z prostego rodu« = *plebeius Modrz, JanStat; sortis humilis Miech* [szyk 5:1] (5:1): *MiechGlab* 64; Kázdey mieyfce dawamy/ choć s proftego rodu/ Ktora ná chłopie wygra/ hárcuiąc zawodu *BielSat* L4; Przydáło się było w iednym mieście [...] / iż niektorego ceklarzá/ człowieká proftego rodu/ ránił Śláchćic *ModrzBaz* 31; *BielSjem* 27; *SarnStat* 157 [*idem*] 921.

»rodu rycerskiego« (1): Przytimże kościele wstawił Biskupem [...] polaka rodu rycirłkiego z domu á z Herbu Iałtrzębow *MiechGlab* [88].

»ślacheckiego (a. ślachtetnego), z ślacheckiego rodu; ślachtetność rodu« = *ortus equestri loco, primi generis Mącz; nobilis generis; generis nobilitas Modrz* [szyk 6:1] (5:1;1): *Mącz* 268d, 327d; *BielKron* 199v; Niech też y to kázdy obaczy/ co fię nie známi rodzi: iáko bogáctwá/ możność [...]. Przydayże ktemu y śláchetność rodu/ to iest/ herby y męstwá przodkow *ModrzBaz* 57, 86; Doftoiensftwá ábo wrzędy Królestwá, lámym obywatelóm Szlacheckiego rodu, nie innym máią dáwać. *SarnStat* 71, 238.

»wielkiego rodu« [szyk 4:1] (5): *OrzRozm* C2, O3v; *SkarŻyw* 62; *StryjKron* 487; Pátrrze przywitánia ich [*krakowianek*]/ pátrrze też y chodu/ Niechce ręki wyciągnąć/ iż wielkiego rodu. *BielRozm* 26.

»rod wysoki« (1): *KochPam* 80 cf *Zwrot*.

»zacny (a. zacniejszy) rod; zacność rodu« [w tym: *zacnego rodu* (15), z *zacnego rodu* (1)] = *genere clarus; generis claritas a. praestantia Modrz; nobilis Vulg* [szyk 19:7] (18;8): *MurzNT* 11; *RejWiz* 100v; *RejZwierz* 21v; Był Wacław Krol Czelki/ wielkiego y Zacnego rodu Człowiek/ ále nikczemny w íprawách íwych Krolewłkich *OrzRozm* C2; *Mącz* 327d; *BielSpr* 48; *MycPrz* II C3v; A ták y Krolowie/ nie dla zacności rodu máią być obieráni/ ále dla vmieiętności rządu Rzeczypospolitey. *ModrzBaz* 15v; Bo niewięcey tobie pomoże zacność rodu/ y ftárożytność domu/ iefli do niego nieprzyłączyfz cnoty y zacnych vczyńkow *ModrzBaz* 42, 51v, 54v, 71v, 74v, 136v; Niechay wie/ ífz ia zacnego rodu będąc/ zelżyć [!] domu íwego niechcę: poki on Stároftą tey ziemie niezofstanie/ małzonki zemnie niema. *SkarŻyw* 150, 56, 62, 63, 459, 509, 573; *OrzJan* 26; [...] ANNę Z MIROVVA/ którą zacny ród y cnotá/ Vrodá/ obyczáie/ áż pod lámé wrotá Górolotného domu wynofzą bez miáry *OstrEpit* A2v; *WujNT Luc* 19/12, 1.*Cor* 1/26; *CiekPotr* 22.

»znamienitego rodu; znamienitość rodu« = *summo loco Mącz* (1;2): *GlabGad* A3v; O znamienitołci iey [*pani Anny z Górki*] rodu/ z ktorego domu y rządu pofzła/ gdiż to każdemu iawno nie zda mi fie potrzeba tu wyflawiać. *WróbŻółtGlab* A3; *Mącz* 196c.

Szeregi: »rod a bogactwa« (1): Wiele ich iest/ ktorym tákowe wrzędy dawáią tylko względem rodu á bogactw [*solius generis ac divitiarum respectu*]/ ludziom niećwiczonym *ModrzBaz* 115.

»(nie) rod albo (ani) herb(y)« (2): Ten wierzyk vkázuie/ że dzielność godnego Rzeczypołpolitey Człowieká czyni/ á nie rod/ áni okopćiałe nálze Herby. *OrzRozm* P3, P3.

»rod i majątność« (1): Boć oná iełt bárzo łprońa/ [...] gdy kto [...] ná cudze rzeczy czyha/ zdradza/ odprzysięga/ gwałtem bierze [...] á tego y tym podobnych rzeczy wiele nábroiwłzy/ chlubi się rodem y máiętnością łwá [*iactet genus et possessiones suas*] *ModrzBaz* 72.

»rod albo (ani) zacność« (2): ale Rzeczypołpolita máło álbo nic ogláda fye ná rod/ albo ná zacność czyię *OrzRozm* P2v, P2v.

»zacny a wielkiego rodu« (1): ZA czáfu Claudiuszá z Perfyey/ zacny á wielkiego rodu ludzie/ [...] poprzedawłzy w Perfyey imioná łwoie/ [...] dla miłości Páná nálzeho Iezufa [...] ná wieczne się pielgrzymłtwo y połługi męczennikow S. w Rzmie cierpiących/ vdáli *SkarŻyw* 62.

3. Pokrewieństwo, stopień pokrewieństwa; cognatio, gentilitas Cn (2) :

Wyrażenie: »daleki rod; [kto] daleki w rodzie« (1;1): *GliczKsiąż* G3; Po śmierci iego [króla Węgier, Andrzeja III] wielkie zamieszanie było około wybierania krolá/ ábowiem iedni chćieli Kárlá/ drudzy Wacławá Cześkiego krolewicá/ drudzy Ottoná Báworfkiego/ á włzytcy byli dálecy w rodzie *BielKron* 302v.

Szereg: »rod a stopień« (1): dáleko wyćey rodzicy przeciw płodu łwemu lepiej się zachować máyá/ ktorim bliźłłý płod yełt niż bliźni w dálekim rodzye á łtopnyu *GliczKsiąż* G3.

4. Rodzaj, odmiana, gatunek (16) : żaden też inłłý rod myedzy rzeczámí łtworzonymi/ nye rodzi się áby myał być godzyen ku poznanyu Bożemu/ yedno łam człowyek *GliczKsiąż* C8.

rod czego (2): Gdy ma przyść łkończenie łwiatá/ [...] włzytek rod złości vkáże się w ludzyech. *BielKron* 135v; Elaeon – Oleiu rod włzry łłinacy zdrzewa oliwnego. *Calep* 354a.

a. O zwierzęciu (13) : Y z káždego zwierzęcia y z káždego ciáłá/ dwoie z káždego (rodu) w wiedzyełz do łkrzynie *BudBib Gen* 6/19; *KmitaSpit* A2v; W tym się zezłi [psy] ná mieyfce łobie náznáczone/ Ktorych bełó hániebne wołłko niezłiczone. W ktorym się iedni bárzo od drugich mienili/ A różni w rodách rozny łierłzy beli. *CzahTr* D4v.

rod czyj [G pron] (2): *WróbŻółt* 4; Zátym [skowronek] myłłił iákoby mogł też przyść do tego/ Aby się mogł ogládać y łam pijánego. Owa przyłzedł ku temu iż tego dokazał/ Choć piwá iáko żyw rod iego nie warzał. *CzahTr* K4v; [*Leop Lev* 11/18 (Linde)].

W połączeniu z nazwą lub przymiotnikiem od nazwy zwierzęcia [w tym: nazwa + rod (4), rod + nazwa (3); rodu [jakiego] (5), z rodu [jakiego] (2)] (7): GAwron iełt ptak czarny włzytek/ rodu wroniego, telko iż mnieyłzi *FalZioł* IV 22d, IV 24b; ale kxieża mułłá być gżegzołczego rodu/ ktora nigdi nieznyełie iaia iedno naczudzym gniałdzie y dziatek łama nie karmy. *SeklKat* K4v; *Ossifraga*/ Nieyáki ptak z rodu orłów który kości łamie. *Mącz* 270d, 298c; *Calep* 160b; *KlonWor* 61.

b. Płeć (1) : Nyeuyałto otho łyn twoy czego yey nye rzekl yzby panyenłtwo była łtraczyła ale yey rzekl z rodu obyczaya yłz była zenczyzna *PatKaz III* 130v.

5. Natura, charakter, istota, właściwości; animus Modrz; genus Calep (7) :

rod czego (1): *GlabGad* A5 cf Szereg.

Wyrażenie: »rozmaitego rodu« = różnorodny (1): Multigeneris, quod est multorum generum – Rozmaitego rodu. *Calep* [678]b.

Szereg: »rod i składność« (1): iż [filozofia] dla obaczenia rodu y fkladności rzeczy przyrodzonych obracza fie y podnofi ku oney pirwżey á wieczney bytności Pana Boga *GlabGad* A5.

Wyrażenia przyimkowe: »z rodu« (2): I tho człowieká v ludzi przykrym á brzydkim czyni/ gdy kto z rodu ma/ iż párkiem śmierdzi. *SienLek* 136v; *Durum a stirpe genus* [...] Twárdziłmy z rodu ludźie/ Syn fskoro fię rodzi/ Nieśiemy iy do rzeki/ że fię w wodzie chłodzi. *ModrzBaz* 110.

»[komu, czemu] w rodzie (a. w rodzie [czyim])« = *podobny do kogoś, czegoś* (3): Ieft y oto tho Ironiey coś w rodzie/ kiedy ktho poštěpek fzkárady czyi/ cudnym przezwiłkiem názowie *GórnDworz* R2v, R5; Do ftátku té nie znacza twé ná grzbiecie pláty/ Któré coś w rodzie moim/ choćiam ia vbogi *PudlFr* 59.

6. Narodziny, urodzenie, rodzenie (2) :

rod czyj (1): Tu by fie godziło wypifać obyczaj rodu człowieczego, zkąd fie pocżyna, albo iako iego rodzenie natura fprawuie *GlabGad* F4.

W przeciwstawieniu: »rod ... śmierć« (1): A boday áni była światá oglądála: Co bowiem więcéy/ iedno ród/ á śmierć poznála? *KochTr* 5.

Synonimy: **1.** dom, familija, pokolenie, rodzina; **1.a.** dziatki, dzieci, płód, potomek, potomkowstwo, potomstwo; **1.b.** pokolenie; **2.** jenealogija, narod, pocżątek, pokolenie; **3.** bliskość, krew, krewność, powinowactwo; **4.** kstałt, narod; **5.** bytność, istność, istota, kstałt, postać, przyrodzenie; **6.** narodzenie, porodzenie, rodzenie.

Cf **RODZAJ**

LWil